

Mirosław Furmanek, Mirosław Masojć, Jerzy Piekalski

Wyniki badań ratowniczych prowadzonych przez Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, w związku z modernizacją jezdni północnej autostrady A-4 na odcinku Legnica–Wrocław

■ UWAGI OGÓLNE

Zespół badawczy Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, kierowany przez prof. dr hab. Jerzego Piekalskiego, w roku 2005 w ramach modernizacji nitki północnej autostrady A-4, na odcinku Legnica – Wrocław (Wądroże Wielkie – Bielany Wrocławskie), prowadził prace wykopaliskowe na 8 stanowiskach archeologicznych (Ryc. 1). Badania prowadzono na podstawie umowy zawartej pomiędzy Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad z siedzibą w Warszawie a Instytutem Archeologii i Etnologii PAN (dalej: IAiE PAN) w Warszawie. W efekcie porozumienia zawartego z IAiE PAN wykonawcą prac terenowych był Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego (dalej: UWrocław). Koordynację i ogólne kierownictwo nad pracami ze strony zlecającego, IAiE PAN, sprawował prof. dr hab. Bogusław Gediga, kierownik projektu na całym badanym odcinku. Bezpośrednią organizację prac poszczególnych zespołów, ich realizację w terenie oraz koordynację gabinetowego opracowania pozyskanych źródeł sprawowali dr Mirosław Furmanek i dr Mirosław Masojć. Zarówno postęp prac badawczych w terenie, jak i prace gabinetowe związane z opracowywaniem pozyskanych źródeł i ich przygotowaniem do druku, były na bieżąco konsultowane przez prof. Grzegorza Domańskiego (IAiE PAN), prof. Bogusława Gedigę (IAiE PAN), prof. Annę Leciejewiczową (IAiE PAN), prof. Włodzimierza Wojciechowskiego (UWrocław) prof. Stanisława Pazdę (UWrocław) oraz prof. Jerzego Piekalskiego (UWrocław).

Równocześnie, w okresie od lutego 2005 r. do sierpnia 2006 r., prowadzono nadzór archeologiczny związany z remontem jezdni północnej autostrady A-4. W skład zespołu badawczego prowadzącego prace terenowe oraz opracowania gabinetowe pozyskanych podczas prac interwencyjnych materiałów, kierowanego przez prof. dr

hab. Jerzego Piekalskiego, wchodził: mgr mgr Marcin Bohr, Karol Bykowski, Grzegorz Ciara, Krzysztof Czarniak, Karolina Jakubczyk, Przemysław Paruzel oraz dr dr Mirosław Furmanek, Mirosław Masojć i Krzysztof Jaworski.

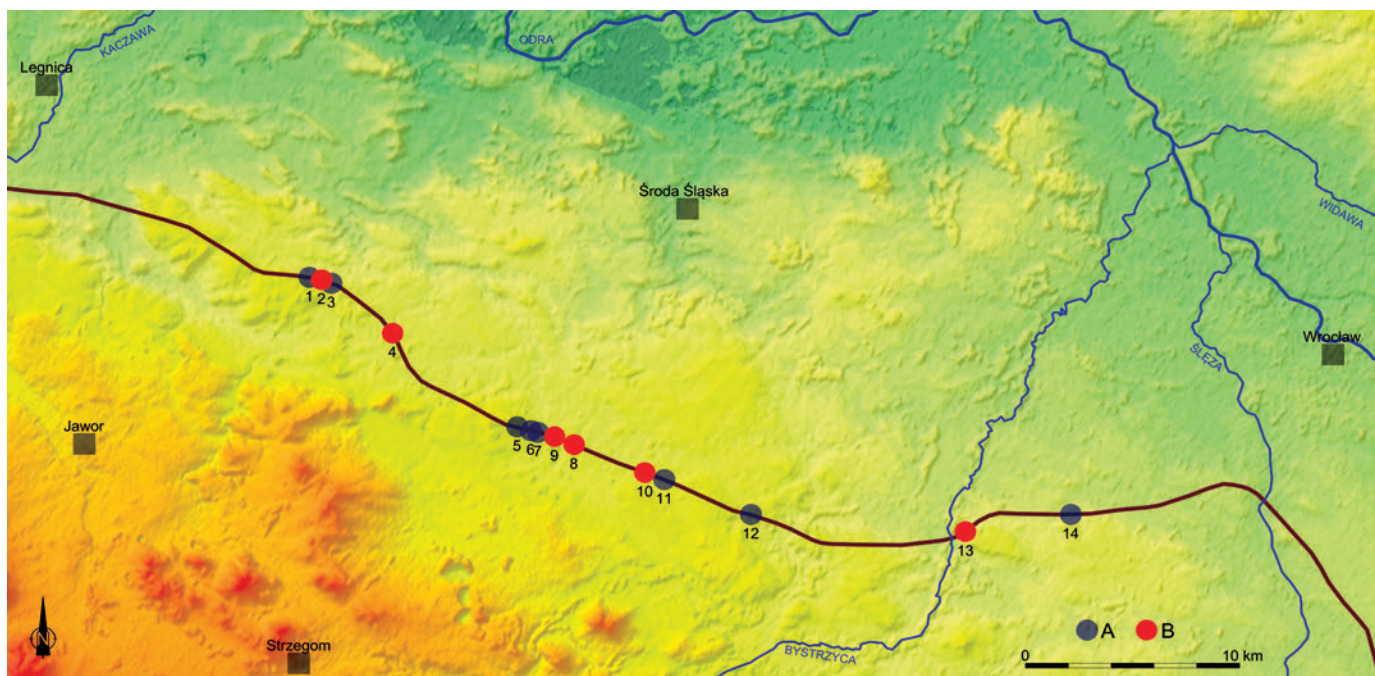
W efekcie wykonywania nadzoru odkryto 6 nowych stanowisk archeologicznych, których eksploracja w niezbędnym dla kontynuowania inwestycji zakresie była prowadzona na bieżąco przez zespół Instytutu Archeologii, po wcześniejszym porozumieniu z inwestorem oraz wykonawcą prac remontowych.

■ WYNIKI BADAŃ PRELIMINOWANYCH STANOWISK

1) KOSTOMŁOTY, STANOWISKO 27, GM. KOSTOMŁOTY, POW. ŚREDZKI

Stanowisko zostało odkryte w 1995 r. przez L. Berdułę w trakcie badań powierzchniowych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Zostało ono wówczas określone jako niewielki punkt osadniczy sąsiadujący z autostradą A-4 od strony północnej. W związku z tym zostało ono preliminowane do badań ratowniczych związanych z remontem północnej jezdni. W 2002 r., w trakcie prowadzenia nadzoru archeologicznego związanego z remontem południowej nitki autostrady A-4, na wschód od stanowiska, odkryto zespół obiektów osadniczych, a wśród nich pozostałości osady kultury ceramiki wstęgowej rytej (Wojciechowski 2003), co ka-zało zweryfikować wcześniejsze ustalenia dotyczące zasięgu stanowiska. Spostrzeżenia te zostały potwierdzone także podczas pełnienia nadzoru związanego z północną jezdnią autostrady.

Badania ratownicze objęły obszar pod jezdnią północną remontowanej autostrady oraz sąsiadujący

Ryc. 1. Lokalizacja stanowisk badanych przez Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 2005-2006: A – stanowiska preliniowane do badań ratowniczych, B – stanowiska odkryte w trakcie nadzoru archeologicznego; (1) – Wądroże Wielkie, stan. 14, (2) – Wierzchowice, stan. 11, (3) – Wierzchowice, stan. 9, (4) – Postolice, stan. 11, (5) – Pichorowice, stan. 10, (6) – Pichorowice, stan. 6, (7) – Pichorowice, stan. 4, (8) – Jarosław, stan. 11, (9) – Jarosław, stan. 12, (10) – Kostomłoty, stan. 38, (11) – Kostomłoty, stan. 27, (12) – Piotrowice, stan. 1, (13) – Sośnica, stan. 3, (14) – Strzegom, stan. 4

Fig. 1. The location of the sites studied by the Institute of Archaeology at Wrocław University during 2005-2006. A – sites planned for conducting rescue research, B – sites uncovered during the archaeological supervision; (1) – Wądroże Wielkie, sites 14, (2) – Wierzchowice, sites 11, (3) – Wierzchowice, sites 9, (4) – Postolice, sites 11, (5) – Pichorowice, sites 10, (6) – Pichorowice, sites 6, (7) – Pichorowice, sites 4, (8) – Jarosław, sites 11, (9) – Jarosław, sites 12, (10) – Kostomłoty, sites 38, (11) – Kostomłoty, sites 27, (12) – Piotrowice, sites 1, (13) – Sośnica, sites 3, (14) – Strzegom, site 4

z nią pas pobocza, o łącznej powierzchni 314,45 ara. Stanowisko położone jest około 1500 m na południowy-zachód od Kostomłotów. Badaniami kierowali dr Mirosław Furmanek i dr Mirosław Masojć – szczegółowy raport z badań w niniejszym tomie.

Odkryto 823 obiekty nieruchome. Na podstawie pozyskanych materiałów zabytkowych w obrębie rozpoznanej części stanowiska można wyróżnić 6 etapów zasiedlenia, odpowiadających funkcjonowaniu poszczególnych jednostek taksonomicznych: I etap – kultura ceramiki wstęgowej rytej; II etap – kultura unietycka; III etap – kultura łużycka; IV etap – wczesne średniowiecze; V etap – późne średniowiecze; VI etap – okres nowożytny. W realizacji jest szereg analiz i badań specjalistycznych (^{14}C , paleobotanicznych, archeozoologicznych, fizykochemicznych, palinologicznych i innych),

które pozwolą sprecyzować chronologię stanowiska, bliżej określić jego charakter i będą podstawą przygotowywanego do druku opracowania.

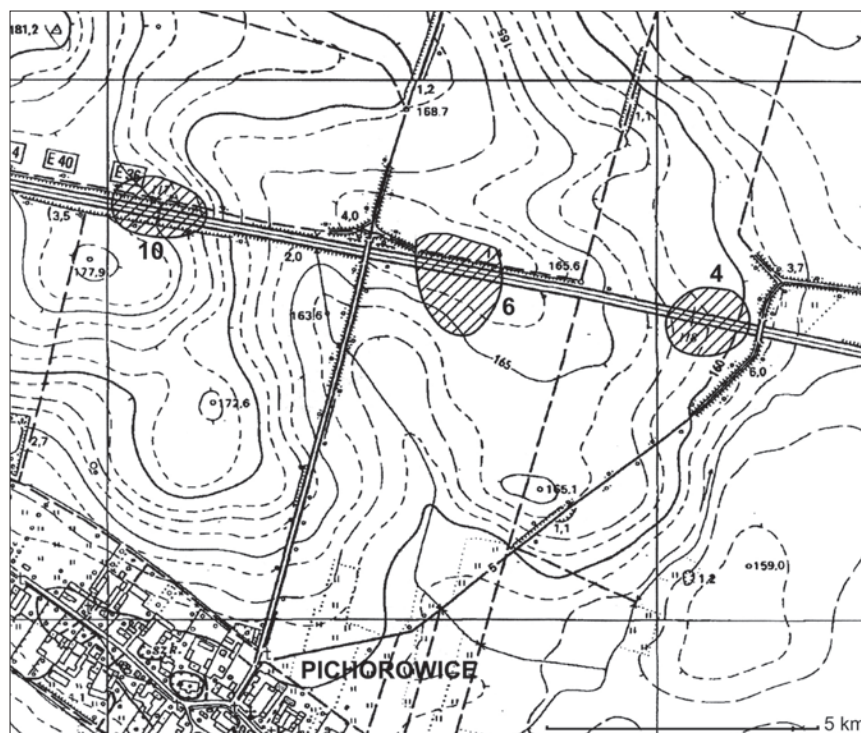
2-4) PICHOROWICE, STANOWISKO 4, 6 I 10, GM. UDANIN, POW. ŚREDZKI

Stanowiska 4, 6 i 10 w Pichorowicach, gm. Udanin, odkryte zostały w 1985 r. przez J. Łodowskiego, C. Franke i M. Górecką w ramach badań powierzchniowych AZP (obszary: 81-23/31, 37, 41). Jedno z nich, Pichorowice stanowisko 4, badane było w 2003 r. przez zespół IAiE PAN, oddział we Wrocławiu (Ryc. 2). Odkryto wówczas 7 obiektów archeologicznych datowanych od epoki brązu do późnego średniowiecza (Daszkiewicz 2003). W trakcie badań przeprowadzonych w 2005 r. i kierowanych przez dr hab. J.M. Burdukiewicza przebadano łącznie 4600 m² (Pichorowice, stanowisko 4-1500 m², stanowisko 6-1500 m², stanowisko 10-1600 m²), a wykopami objęto przede wszystkim przestrzeń pod betonową jezdnią północną autostrady powstałej w latach 30. XX w.

W obrębie stanowiska 4 w Pichorowicach odkryto 8 obiektów nieruchomych; spośród nich 5 jest nieokreślonych pod względem chronologicznym, dwa to pozostałości osadnictwa z wczesnej epoki brązu oraz 1 można datować na okres nowożytny. Materiał zabytkowy (ceramika, polepa, wyroby krzemienne) pozyskany został przede wszystkim w nawarstwieniach poza obiektami nieruchomymi. Na podstawie tych informacji można sądzić, że odkryto tu pozostałości silnie zniszczonej osady z wczesnej epoki brązu oraz bliżej nieokreślone ślady osadnictwa kultury łużyckiej, z wczesnego średniowiecza, późnego średniowiecza i czasów nowożytnych.

Ryc. 2. Lokalizacja stanowisk 4, 6 i 10 w Pichorowicach, gm. Udanin, woj. dolnośląskie

Fig. 2. The location of sites 4, 6, and 10 in Pichorowice, Udanin commune, dolnośląskie voivodeship

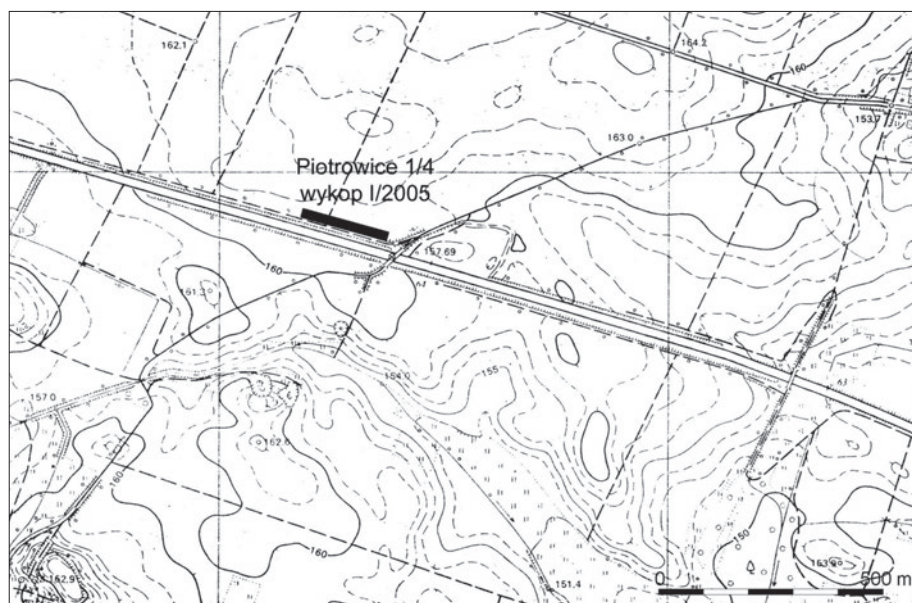

Uboższe ślady osadnictwa odkryto podczas badań stanowiska 6 w Pichorowicach. Trzynaście odkrytych tu obiektów nie zawierało materiałów zabytkowych. Nieliczne materiały ceramiczne można wiązać z niejasnymi formami osadnictwa społeczności kultury łużyckiej oraz z końca późnego średniowiecza i renesansu.

Wśród 8 obiektów odkrytych w efekcie badań prowadzonych w Pichorowicach, stan. 10, dwa przyniosły nieliczne inwentarze zabytków związanych z osadnictwem kultury łużyckiej (V okres epoki brązu – okres halszacki). Tak datowana ceramika dominuje również wśród zabytków odkrytych poza obiektami ziemnymi. Może to wskazywać na istnienie w miejscu badań zniszczonej osady z tego czasu.

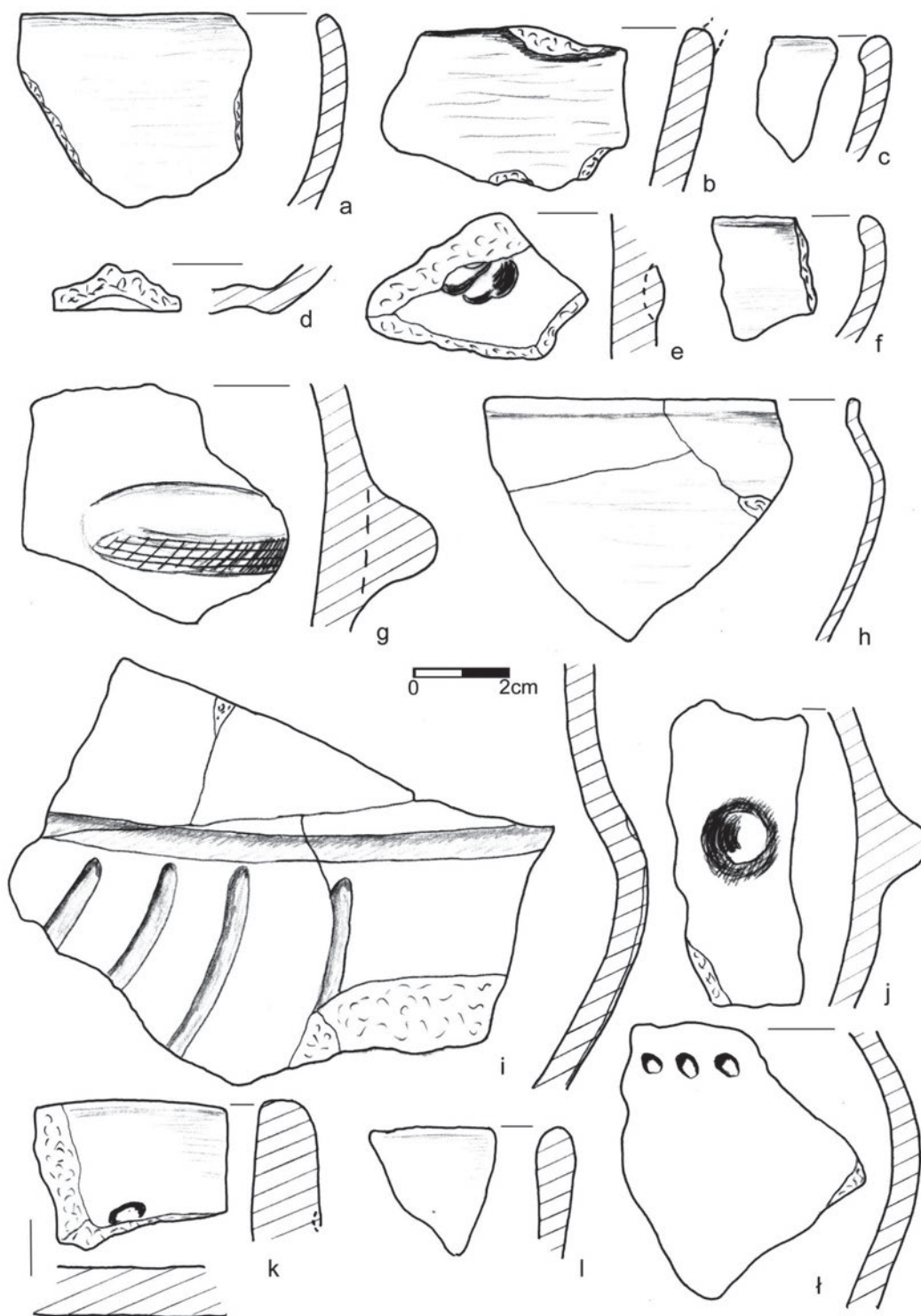
5) PIOTROWICE, STANOWISKO 1, GM. KOSTOMŁOTY, POW. ŚREDZKI

Stanowisko Piotrowice 1, gm. Kostomłoty (AZP 81-25/4), odkryte zostało w trakcie badań w ramach projektu Archeologicznego Zdjęcia Polski w 1992 r. W związku z przebudową południowej jezdni autostrady A-4 w 2003 r. przeprowadzono archeologiczne badania ratownicze, w trakcie których odkryto 4 obiekty i materiały zabytkowe z neolitu oraz kultury przedłużyckiej, łużyckiej i przeworskiej, a także z wczesnego średniowiecza, późnego średniowiecza i okresu nowożytnego. Kolejny etap badań, związany z remontem jezdni północnej autostrady, miał miejsce w 2005 r.; pracami w terenie kierowali Marcin Bohr i Grzegorz Ciara.

Ryc. 3. Lokalizacja wykopu w obrębie stanowiska 1 w Piotrowicach, gm. Kostomłoty, woj. dolnośląskie

Fig. 3. The location of the excavation within site 1 in Piotrowice, Kostomłoty commune, dolnośląskie voivodeship

Ryc. 4. Piotrowice, stan. 1, gm. Kostomłoty, woj. dolnośląskie. Materiał ceramiczny kultury łużyckiej pochodzący z wykopu I/2005; a, b, d – obiekt 9; c – obiekt 11; e, f – obiekt 14; g – obiekt 7; h, j, k, l, t – obiekt 3/4; i – z doczyszczania ara A 12

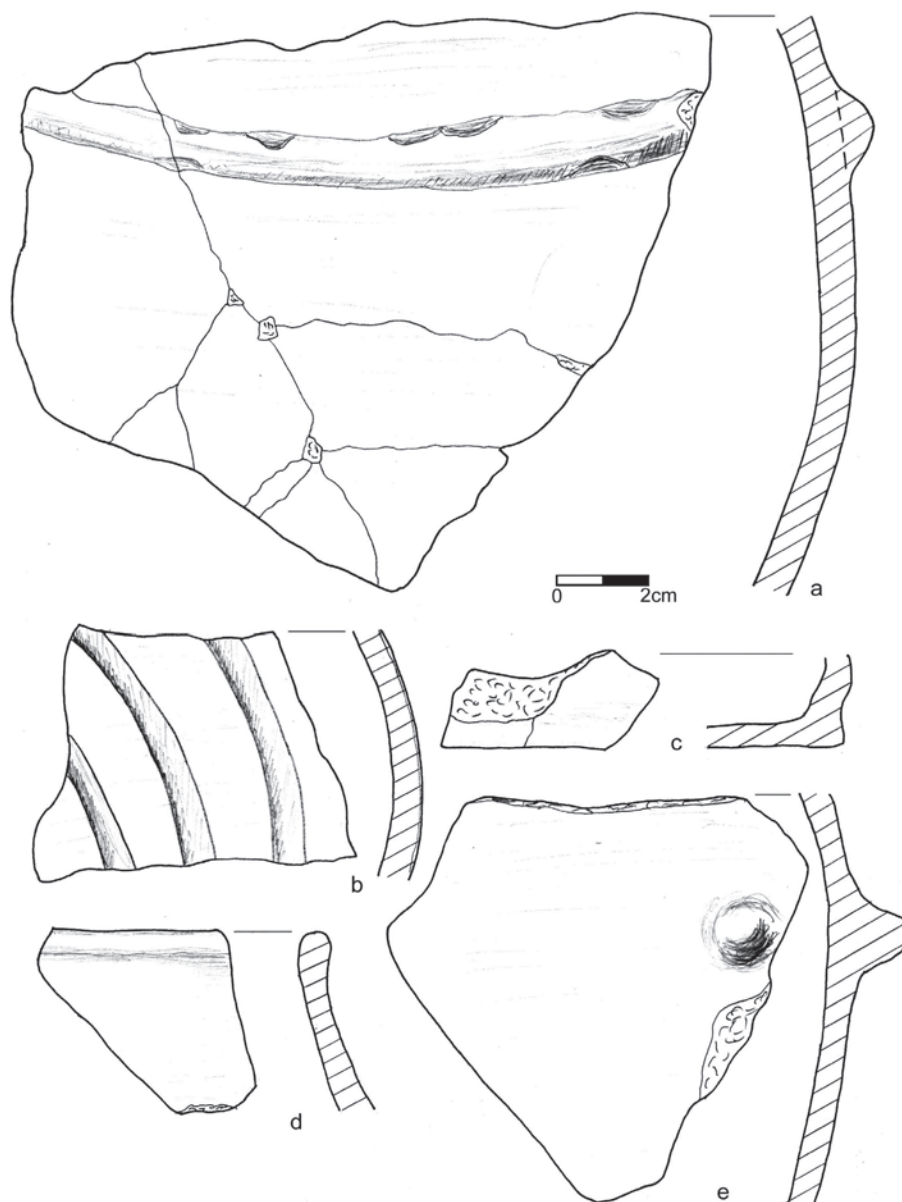
Fig. 4. Piotrowice, site 1, Kostomłoty commune, dolnośląskie voivodeship. Ceramic material of Lusatian culture from excavation I/2005; a, b, d – object 9; c – object 11; e, f – object 14; g – object 7; h, j, k, l, t – object 3/4; i – from the cleaning of are A 12

Badaniami objęto obszar 2000 m² odkrywając 17 obiektów archeologicznych oraz fragmentarycznie zachowaną warstwę kulturową (Ryc. 3). Obiekty zlokalizowane były na całej przestrzeni wykopu, tworząc jedynie w części północno-zachodniej trudne pod względem interpretacji skupisko. W 11 obiektach wystąpił materiał zabytkowy w postaci fragmentów naczyń. Wśród nich na uwagę zasługuje obiekt 3-4, który – ze względu na kształt i rozmiary – może być interpretowany jako zagłębiona część budynku mieszkalnego.

Wśród materiału zabytkowego zdecydowanie dominuje ceramika kultury łużyckiej, datowana na koniec epoki brązu i początek wczesnej epoki żelaza (Ryc. 4-5). Ceramika ta wykonana jest z gliny z domieszką mineralną. Można wyróżnić jej dwie grupy technologiczno-stylistyczne. Pierwsza reprezentowana jest przez naczynia garnekowate i talerze krążkowe, zdobione listwami plastycznymi, guzami oraz odciskami palcowymi. Druga grupa to starannie wykonane naczynia o czarniawych lub czarnych barwach powierzchni zewnętrznych.

Ryc. 5. Piotrowice, stan. 1, gm. Kostomłoty, woj. dolnośląskie. Materiał ceramiczny kultury łużyckiej pochodzący z wykopu I/2005; a – obiekt 9; b-e – obiekt 3-4

Fig. 5. Piotrowice, site 1, Kostomłoty commune, dolnośląskie voivodeship. Ceramic material of Lusatian culture from excavation I/2005; a – object 9; b-e – object 3-4

W przeważającej mierze naczynia te mają stosunkowo cienkie ścianki, drobnoziarnistą, dość starannie sortowaną domieszkę i gładkie lub lekko szorstkie powierzchnie. Dominują fragmenty miseczek o zaokrąglonym dnie, także wklęsłym. Zanotowano również obecność czerpaka z zachowanym szczątkowo uchem, wyciągniętym z wylewu naczynia, a także większego naczynia (ewentualnie dwóch), wazowatego, zdobionego ornamentem rytym w postaci poziomych, płytkich linii i grup pionowych łuków. Stosunkowo liczna reprezentacja ilościowa ceramiki kultury łużyckiej i szerokie spektrum jej form, zarejestrowane przede wszystkim w odkrytych obiektach ziemnych, pozwalają wnioskować o długotrwałym zasiedleniu terenu badanego stanowiska przez społeczność końca epoki brązu i początku wczesnej epoki żelaza.

Obszar stanowiska był doraźnie wykorzystywany w późnym średniowieczu i czasach nowożytnych, o czym świadczą nieliczne fragmenty naczyń z tych okresów.

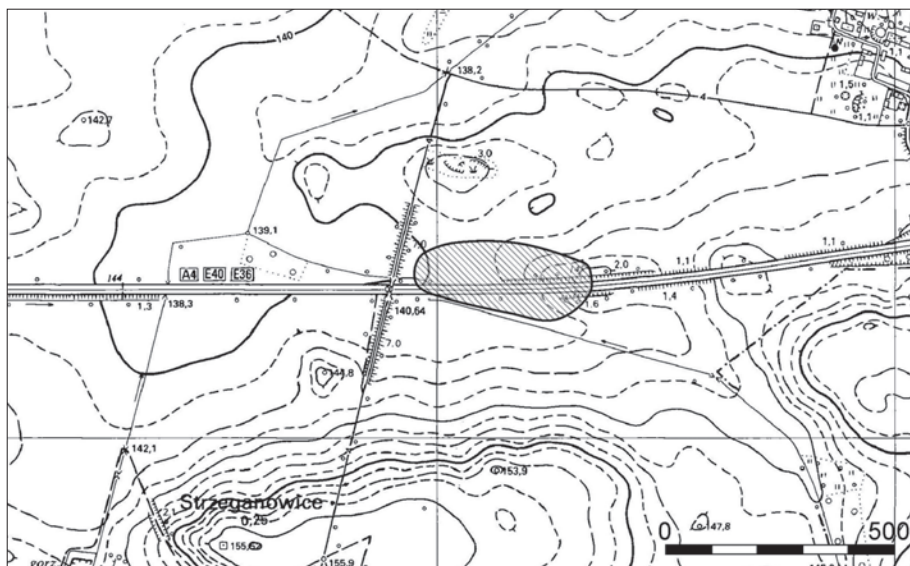
6) STRZEGANOWICE, STANOWISKO 4, GM. KĄTY WROCŁAWSKIE, POW. WROCŁAWSKI

Stanowisko – cmentarzysko kultury łużyckiej – odkryte zostało w 1941 r. podczas budowy autostrady A-4 (Ryc. 6). Wyprzedzające badania ratownicze prowadzone były w 2005 r. pod kierunkiem dr. Marka Bednarka i objęły dwa wykopy o łącznej powierzchni 7200 m². Prace te, wykonywane w związku z remontem jezdni północnej autostrady, były kontynuacją badań prowadzonych w 2003 r. w czasie remontu jezdni południowej (Bednarek 2005). Wykopy założone były w obrębie wcześniej istniejącej jezdni autostrady (wykop I/05) oraz w strefie pobocza (wykop II/05).

Podczas badań odkryto 11 obiektów nieruchomych oraz stosunkowo nieliczny zespół materiałów zabytkowych (80 fragmentów ceramiki i 4 wyroby krzemienne), spośród których tylko 14 fragmentów wystąpiło w obiektach. W wykopie I/05 wystąpiło 9 obiektów

Ryc. 6. Strzegánowice, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie.
Lokalizacja stanowiska

Fig. 6. Strzegánowice, site 4, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship.
Site location

– nieokreślonych jam gospodarczych i jam posłupowych, które na podstawie występujących w nich zabytków można wiązać z osadnictwem społeczności kultury łużyckiej z epoki brązu. Z wykopu tego pochodzi także kilka fragmentów ceramiki kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego. W wykopie II/05 odkryto kilka fragmentów ceramiki późnośredniowiecznej oraz dwie transeje, będące najprawdopodobniej elementem linii umocnień z czasów II wojny światowej.

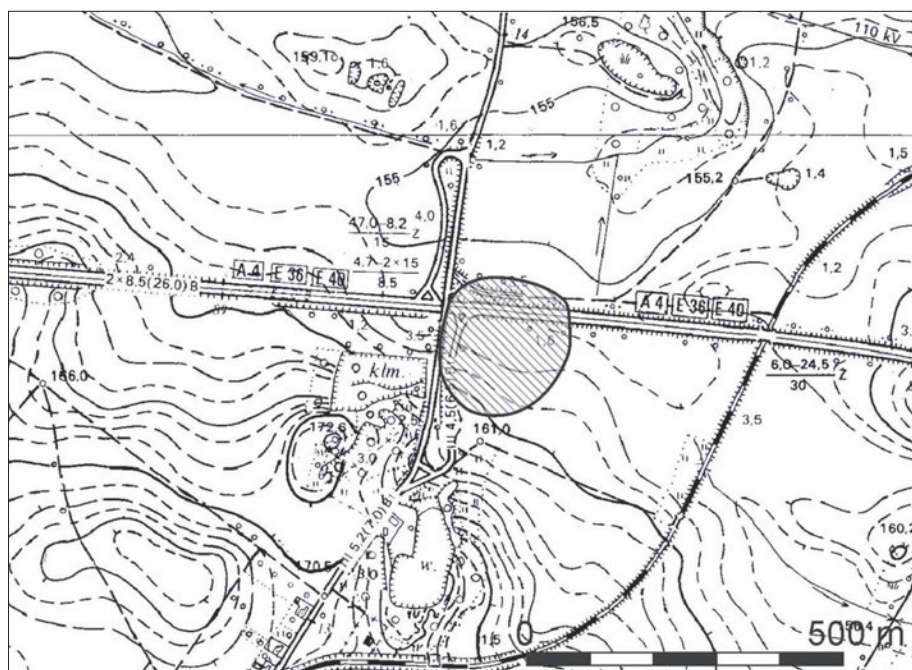
7) WĄDROŻE WIELKIE, STANOWISKO 14, GM. WĄDROŻE WIELKIE, POW. JAWORSKI

Stanowisko 14 w Wądrożu Wielkim, gm. loco (AZP 79-22/31), badane było w czerwcu 2005 r. Kierownictwo w terenie sprawowali dr M. Furmanek i dr M. Masojć. Stanowisko odkryte zostało w trakcie badań AZP i na

podstawie znalezionego powierzchniowo materiału ceramicznego określone jako osada kultury łużyckiej z epoki brązu (Ryc. 7). Pracami wykopaliskowymi objęto obszar blisko 8 arów (785 m²).

Odkryto dwa obiekty archeologiczne, w tym i z pojedynczym fragmentem ceramiki, datowanym na okres nowożytny oraz ślady po dwóch współczesnych wkopach.

Najstarsze z zarejestrowanych w Wądrożu Wielkim 14 materiały można datować na okres późnośredniowieczny. Obiekty odkryte w trakcie badań, podobnie jak pozostałe fragmenty naczyń, wiążą się najprawdopodobniej z najmłodszą fazą osadniczą, przypadającą na okres nowożytny. Nie udało się zarejestrować śladów osadnictwa pradziejowego, na co mogłaby wskazywać kwalifikacja chronologiczna artefaktów, pozyskanych podczas

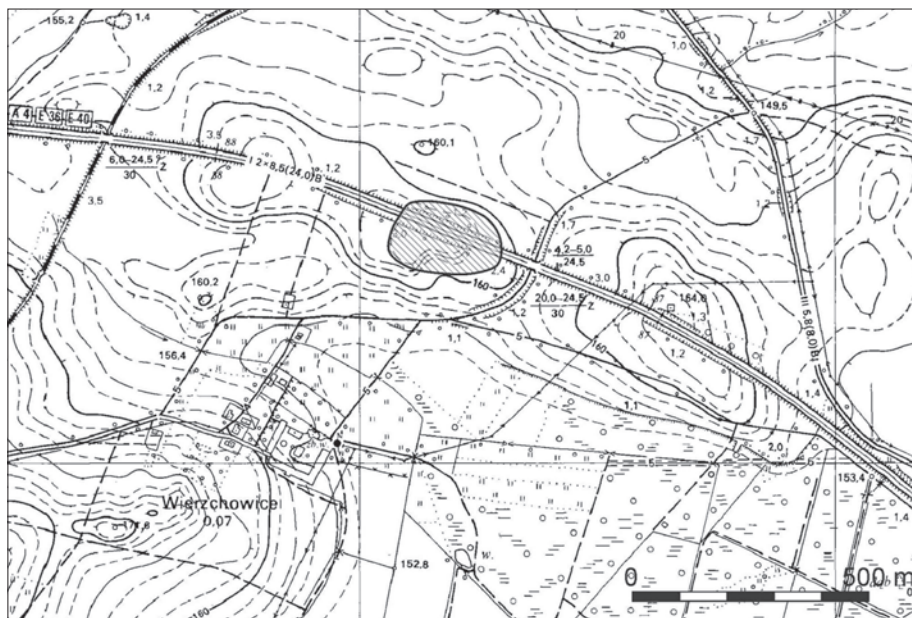

Ryc. 7. Wądroże Wielkie, stan. 14, gm. loco, woj. dolnośląskie.
Lokalizacja stanowiska

Fig. 7. Wądroże Wielkie, site 14, loco commune, dolnośląskie voivodeship.
Site location

Ryc. 8. Wierzchowice, stan. 9,
gm. Wądroże Wielkie,
woj. dolnośląskie.
Lokalizacja stanowiska

Fig. 8. Wierzchowice, site 9,
Wądroże Wielkie commune,
dolnośląskie voivodeship. Site
location

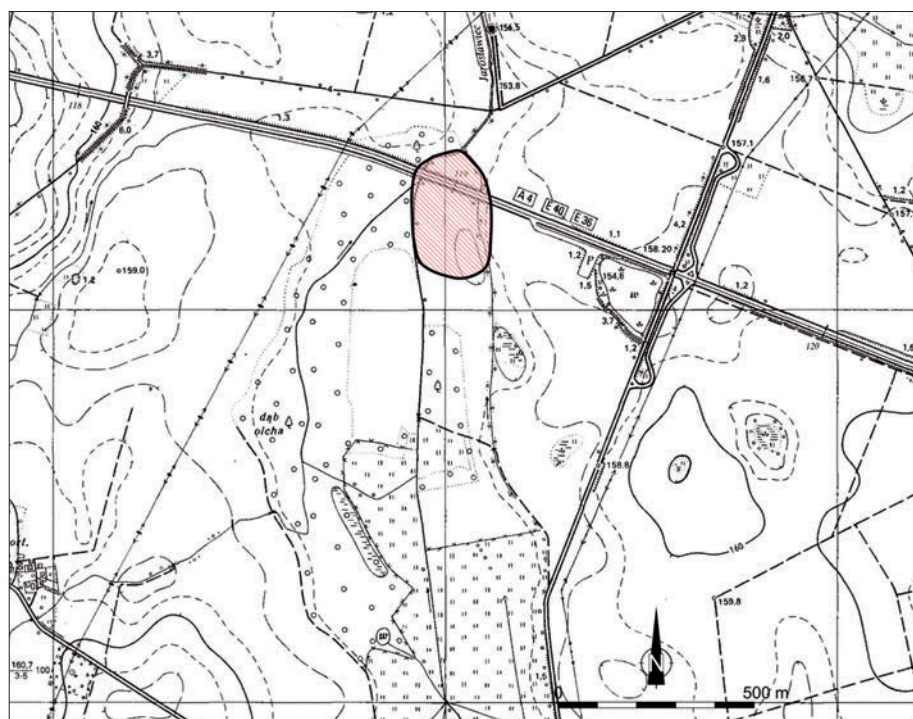

badan AZP. Jest to prawdopodobnie spowodowane faktem, iż pracami objęto peryferyjną, północną część osady kultury łużyckiej, zasiedloną dopiero w młodszych okresach chronologicznych.

8) WIERZCHOWICE, STANOWISKO 9, GM. WĄDRÓŻE WIELKIE, POW. JAWORSKI

Stanowisko odkryte zostało w 1996 r. w trakcie badań powierzchniowych poprzedzających remont autostrady A-4 (Ryc. 8). W tym samym roku przeprowadzono badania sondażowe, odkrywając fragment osady kultury amfor kulistych oraz ślady osadnictwa kultury pucharów lejkowatych (Cholewa 1997). Badania ratownicze w 2005 r. objęły powierzchnię 2000 m².

Nie zarejestrowano jakichkolwiek obiektów nieruchomych. Z doczyszczania powierzchni pozyskano jedynie 27 fragmentów naczyń pradziejowych, w znacznym stopniu zniszczonych w wyniku procesów podepozycyjnych. Ze względu na stan zachowania materiału oraz brak charakterystycznych cech, określenie jego przynależności taksonomicznej jest znacznie utrudnione. Cechy technologiczne pozwalają datować go ogólnie na epokę brązu, a najprawdopodobniej na jej starszy okres (kultura mogiłowa/wczesna faza kultury łużyckiej). Najprawdopodobniej więc osada neolityczna zlokalizowana była tylko na południowym stoku wyniesienia, a odkrycie fragmentów naczyń z epoki brązu jest, być może, zapowiedzią istnienia osady z tego okresu.

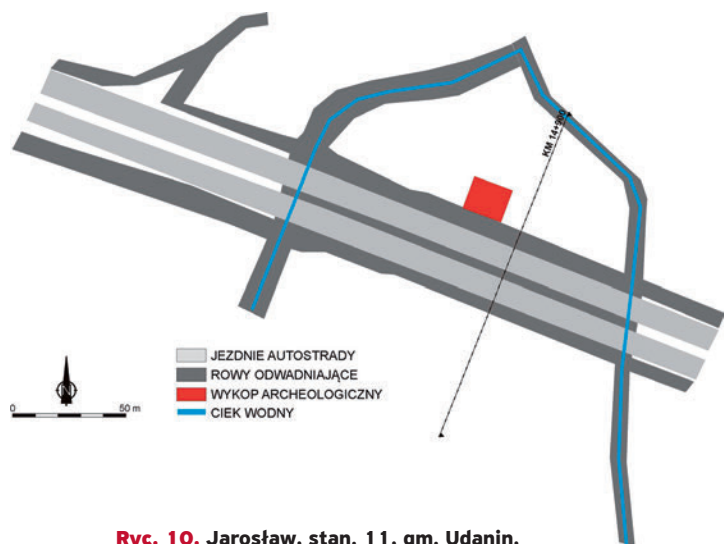
Ryc. 9. Jarosław, stan. 11,
gm. Udanin, woj. dolnośląskie.
Lokalizacja stanowiska

Fig. 9. Jarosław, site 11,
Udanin commune, dolnośląskie
voivodeship. Site location

■ BADANIA RATOWNICZE STANOWISK ODKRYTYCH W TRAKCIE NADZORU

1) JAROSŁAW, STANOWISKO 11, GM. UDANIN, POW. ŚREDZKI

Stanowisko Jarosław 11 zostało odkryte w 2004 r. w trakcie prowadzenia nadzoru archeologicznego związanego z remontem jezdni południowej autostrady A-4 (Ryc. 9). Wykonano wówczas niewielkie badania ratownicze, w trakcie których zinwentaryzowano pozostałości fragmentu osady produkcyjnej datowanej na późny okres wpływów rzymskich i początek okresu wędrówek ludów (Błazejewski 2005). Ponownych odkryć związanych

Ryc. 10. Jarosław, stan. 11, gm. Udanin, woj. dolnośląskie. Lokalizacja wykopu

Fig. 10. Jarosław, site 11, Udanin commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation location

z tym stanowiskiem dokonano w maju 2005 r. w trakcie nadzoru archeologicznego związanego z remontem jezdni północnej. Podczas odhumusowywania pobocza zarejestrowano stropy dwóch jam. W ich miejscu założono wykop badawczy o wymiarach 15 × 18 m, w obrębie którego podjęto eksplorację odkrytych obiektów (Ryc. 10).

W trakcie badań pozyskano nieliczny zespół ceramiki naczyniowej liczący 14 fragmentów odkrytych w obiektach ziemnych. Materiał jest mocno rozdrobniony. Naczynia wykonane są z gliny z domieszką mineralną (tłuczeń). Jeden z fragmentów przywylewowych może być pozostałością naczynia garnkowego. Na podstawie cech technologicznych i morfologicznych ten niewielki zespół można ogólnie datować na późny okres wpływów rzymskich i początek okresu wędrówek ludów.

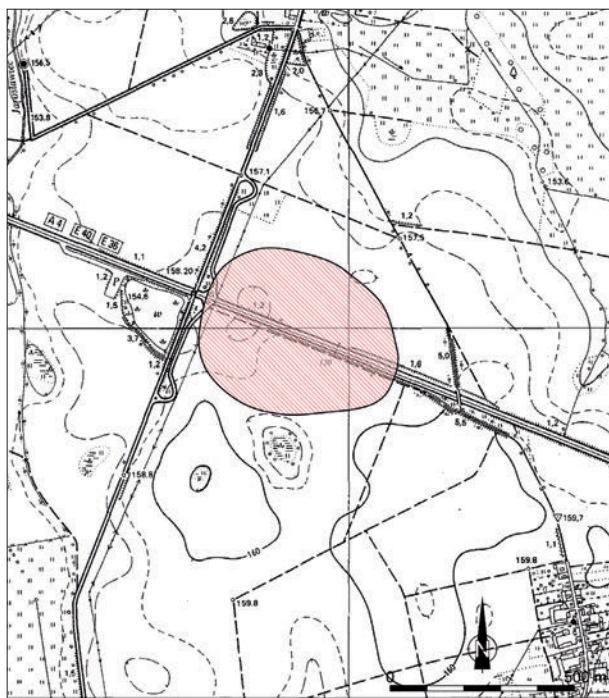
Niewielka przebadana powierzchnia uniemożliwia wysunięcie wniosków na temat form zagospodarowania przestrzeni. Oba obiekty wystąpiły w niewielkiej odległości od siebie i najprawdopodobniej mogą być ze sobą

funkcjonalnie i chronologicznie powiązane. Obiekty te niewątpliwie stanowią dalszą część odkrytej w 2004 r. osady produkcyjnej (Błazejewski 2005).

2) JAROSŁAW, STANOWISKO 12, GM. UDANIN, POW. ŚREDZKI

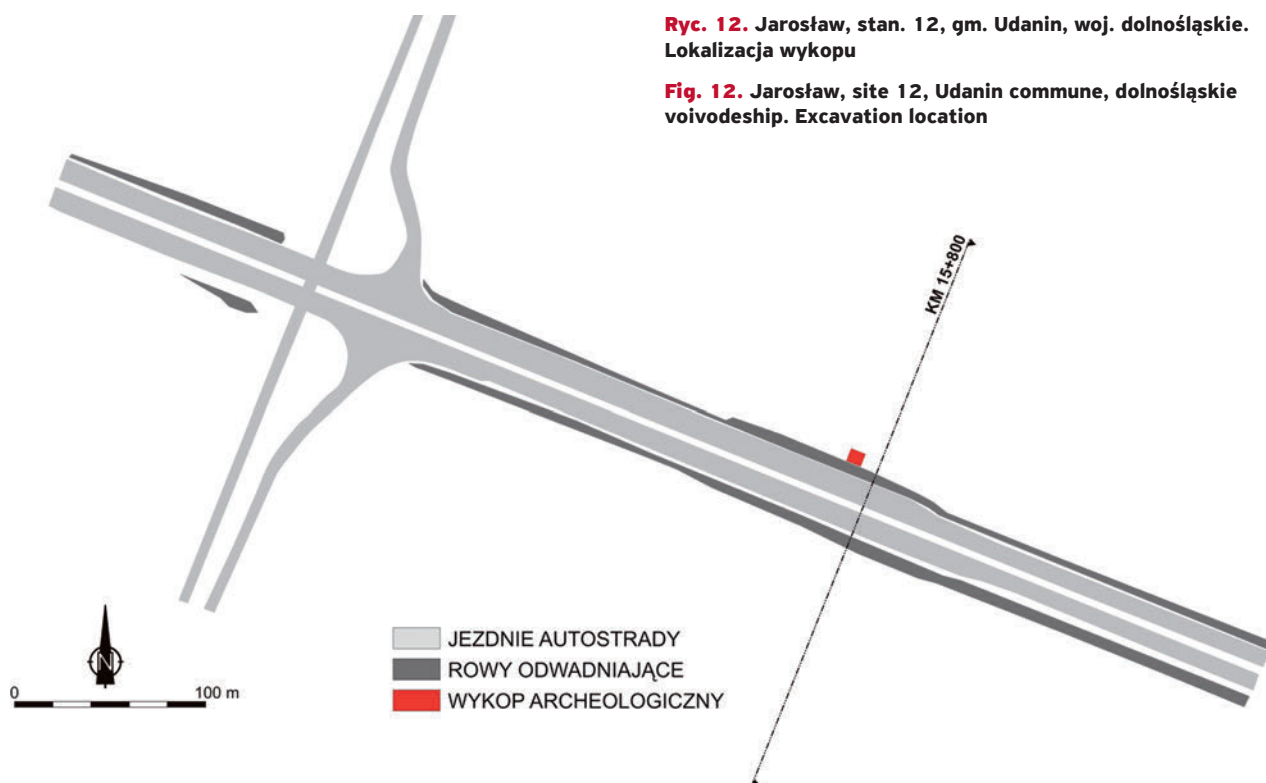
Stanowisko w Jarosławiu zostało odkryte w kwietniu 2006 r. w trakcie prac ziemnych prowadzonych na poboczu jezdni północnej autostrady A-4 (Ryc. 11). Zaobserwowano wówczas w obrębie odhumusowanej przestrzeni zarysy obiektu nieruchomego oraz materiały zabytkowe w postaci fragmentów naczyń występujące zarówno w obrębie inwestycji, jak również na obszarze sąsiednich pól. Na podstawie rozrzutu materiałów zabytkowych wytyczono zasięg stanowiska. W miejscu odkrycia obiektu założono wykop ratowniczy o wymiarach ok. 5 × 5 m (25 m²). W trakcie badań odkryto jeden obiekt osadniczy (Ryc. 12).

W trakcie badań odkryto 101 fragmentów ceramiki. Z tej liczby 21 fragmentów znaleziono na powierzchni stanowiska. W sumie można wyróżnić 21 fragmentów naczyń związanych z kulturą łużycką, 2 fragmenty z wczesnego średniowiecza oraz 1 fragment z późnego średniowiecza. Znacznie liczniejszy jest zbiór ceramiki z obiektu, który liczy 77 fragmentów. Ceramika kultury łużyckiej i wczesnośredniowieczna, pochodząca z powierzchni stanowiska, jest mocno rozdrobniona i trudna do precyzyjnego określenia pod względem

Ryc. 11. Jarosław, stan. 12, gm. Udanin, woj. dolnośląskie. Lokalizacja stanowiska

Fig. 11. Jarosław, site 12, Udanin commune, dolnośląskie voivodeship. Site location

Ryc. 12. Jarosław, stan. 12, gm. Udanin, woj. dolnośląskie. Lokalizacja wykopu

Fig. 12. Jarosław, site 12, Udanin commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation location

chronologicznym (Ryc. 13: 1-2, 4). Fragmenty naczyń odkryte w obrębie obiektu 1 charakteryzują się dobrym wypałem. Ceramika wykonana jest z gliny z domieszką mineralną (tłucznią granitowego). Powierzchnie naczyń są gładkie lub chropowate. Formy naczyń reprezentowane w tym zbiorze zdominowane są przez naczynia garnkowate, zazwyczaj o zgrubiałych wylewach. Ceramika jest niezdobiona. Na podstawie form i technologii ceramiki można ją datować na późny okres wpływów rzymskich (Ryc. 13: 3, 5-7).

Zakres prac badawczych i związane z nim odkrycie 1 obiektu uniemożliwia określenie form zagospodarowania stanowiska. Uzupełniając dane z wykopu ratowniczego informacjami z prospekcji powierzchniowej obejmującej najbliższe otoczenie obiektu należy sądzić, że nowo odkryta osada jest stanowiskiem wielokulturowym związanym z osadnictwem społeczności kultury lużyckiej, kultury przeworskiej z późnego okresu wpływów rzymskich, wczesnego średniowiecza i późnego średniowiecza. Warto zwrócić uwagę, że odkryta osada z późnego okresu wpływów rzymskich jest najprawdopodobniej związana z pobliską osadą produkcyjną Jarosław 11, odkrytą także w trakcie pełnienia nadzoru archeologicznego związanego z remontem autostrady A-4.

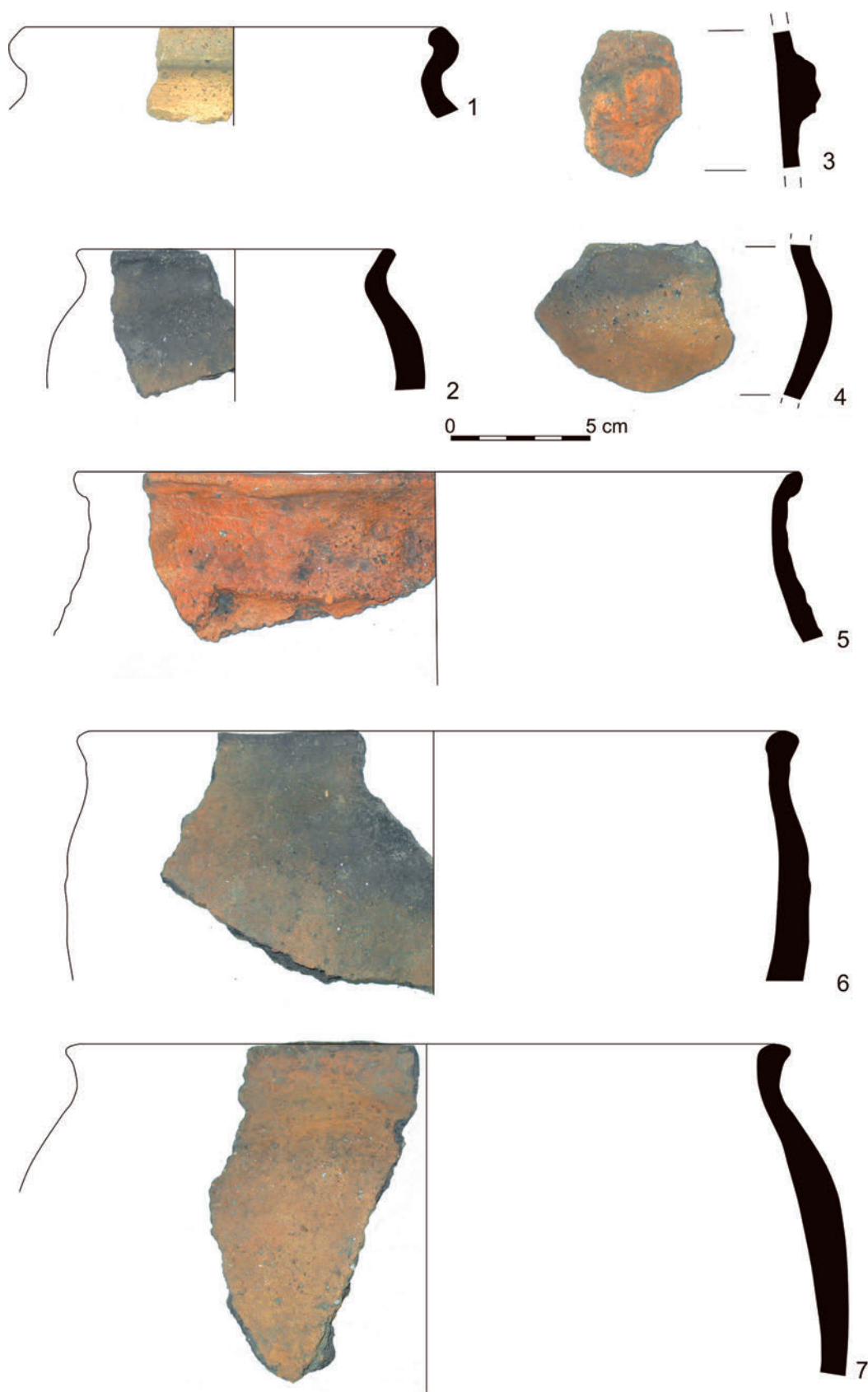
3) KOSTOMŁOTY, STANOWISKO 38, GM. KOSTOMŁOTY, POW. ŚREDZKI

Stanowisko 38 w Kostomłotach odkryte zostało w trakcie pełnienia nadzoru archeologicznego (Ryc. 14) związanego z remontem południowej jezdni autostrady A-4

we wrześniu 2002 r. Stwierdzono wówczas obecność 4 obiektów nieruchomych oraz fragmenty naczyń datowane ogólnie na pradzieje oraz na okres funkcjonowania kultury lendzielskiej (Bykowski *et al.* 2005). Ponownie relikty dawnego osadnictwa w tym rejonie odkryto w czerwcu 2005 r. podczas nadzoru w czasie modernizacji jezdni północnej autostrady. Obiekty nieruchome (obiekty nr 1-5) znajdowały się w obrębie rowu odwadniającego. W związku z tym odkryciem w obrębie jezdni północnej założono wykop o wymiarach 15 × 700 m (10 500 m²). Wykop ten kontynuowano we wrześniu 2005 r. w obrębie pasa wewnętrznego jezdni północnej (Ryc. 15). W jego obrębie odkryto 2 kolejne obiekty nieruchome (obiekty nr: 6-7). Obiekty z 2005 r. wyznaczają najprawdopodobniej zachodni zasięg stanowiska 38 (Ryc. 15).

Łącznie w obrębie przebadanej przestrzeni zarejestrowano 7 obiektów nieruchomych. Pięć z nich to zróżnicowane obiekty gospodarcze, a dwa pozostałe to dobrze zachowane jamy postłupowe, będące elementami konstrukcyjnymi bliżej nieokreślonej formalnie budowli naziemnej. W trakcie badań odkryto fragmenty naczyń, surowca kamiennego oraz drobne fragmenty kości zwierzęcych. Ceramika znaleziona została na powierzchni stanowiska w rejonie badań interwencyjnych oraz w 3 spośród 7 obiektów ziemnych (obiekty nr: 1, 2, 7). Zespoły ceramiki z tych obiektów są stosunkowo nieliczne i tworzą zbiory od 10 do 19 fragmentów.

Wśród fragmentów naczyń odkrytych w Kostomłotach, stan. 38, dominuje grupa ceramiki wykonana

Ryc. 13. Jarosław, stan. 12, gm. Udanin, woj. dolnośląskie. Wybór materiałów zabytkowych. 1-2, 4 – z powierzchni stanowiska; 3, 5-7 – obiekt 1

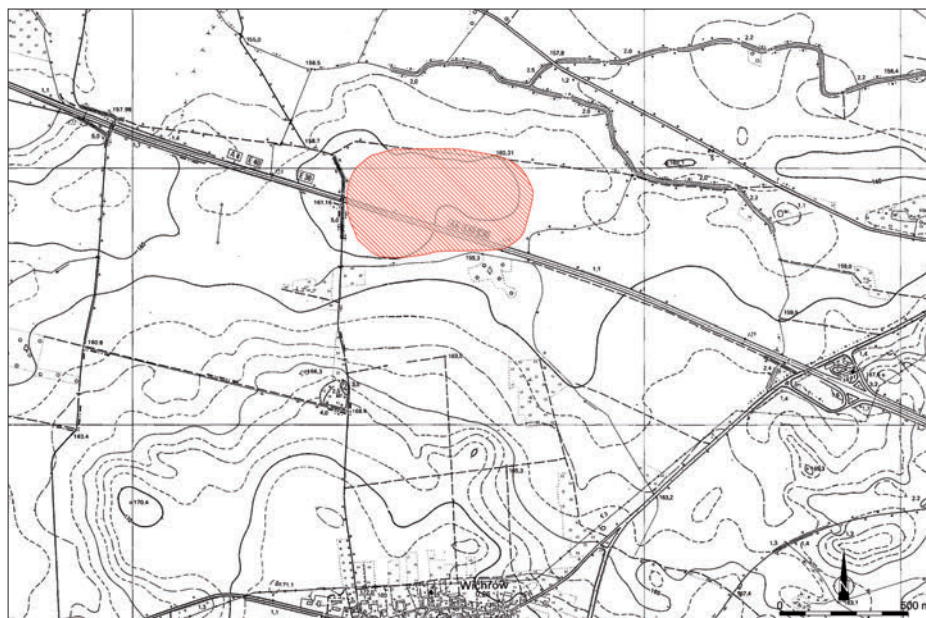
Fig. 13. Jarosław, site 12, Udanin commune, dolnośląskie voivodeship. A selection of archaeological material. 1-2, 4 – from the surface of the site, 3, 5-7 – object 1

z gliny z domieszką piasku oraz tłucznia, w różnej ilości. Powierzchnie naczyń są chropowate, szorstkie o wystającej domieszce (np. Ryc. 16: 1-2, 5), rzadziej gładkie (np. Ryc. 16: 3-4). Barwa powierzchni jest zróżnicowana, najczęściej ceglasto-brązowo-czarna, „plamista”, sporadycznie równomierna, kremowa. Ceramika ta

wykonana jest techniką obtaczania. Na jednym z den zachował się wklęsły odcisk osi koła garncarskiego (np. Ryc. 16: 1). Pod względem morfologicznym fragmenty odkrytych naczyń należy zaliczyć do grupy garnków. Możliwa jest też rekonstrukcja formy jednego z naczyń. Jest to garnek o wysokości ok. 17 cm, średnicy wylewu

Ryc. 14. Kostomłoty, stan. 38, gm. *loco*, woj. dolnośląskie. Lokalizacja stanowiska

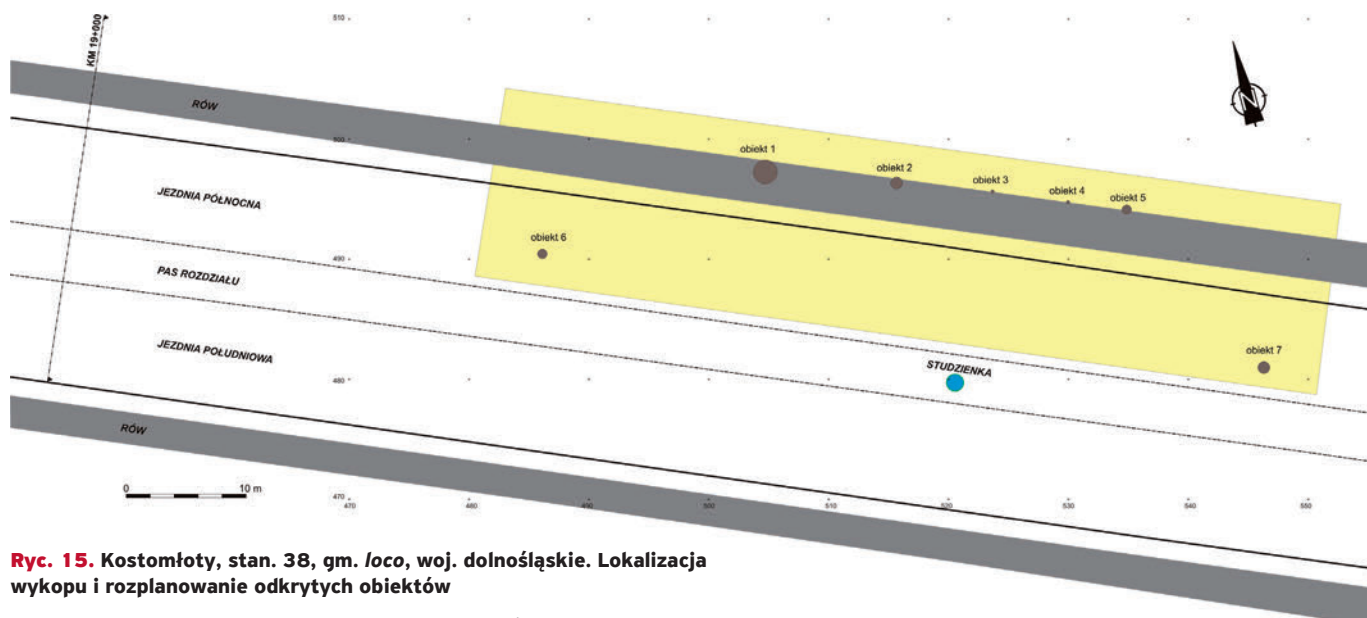
Fig. 14. Kostomłoty, site 38, *loco* commune, dolnośląskie voivodeship. Site location

14 cm i największej wydętości brzuśca ok. 17 cm. Naczynie to ma esowaty profil z wyraźnym załomem, ale dość łagodnym, znajdującym się nieco powyżej połowy wysokości naczynia. Część naczyń jest zdobiona. Dominuje zdobnictwo wykonane techniką rycia, za pomocą wielozębego grzebienia. Zdobnictwo występuje w górnej partii brzuśca, w strefie pomiędzy szyjką, a największą wydętością brzuśca. Strefa zdobnictwa ograniczona jest poziomymi pasami ornamentu, pomiędzy którymi znajdują się wątki: krzyżujących się pasm grzebyka (Ryc. 16: 1), krokwiaste (?; np. Ryc. 16: 3) lub linii falistej (np. Ryc. 16: 4). Na podstawie cech technologicznych, morfologicznych i stylistycznych odkryte materiały można datować ogólnie na IX-X w.

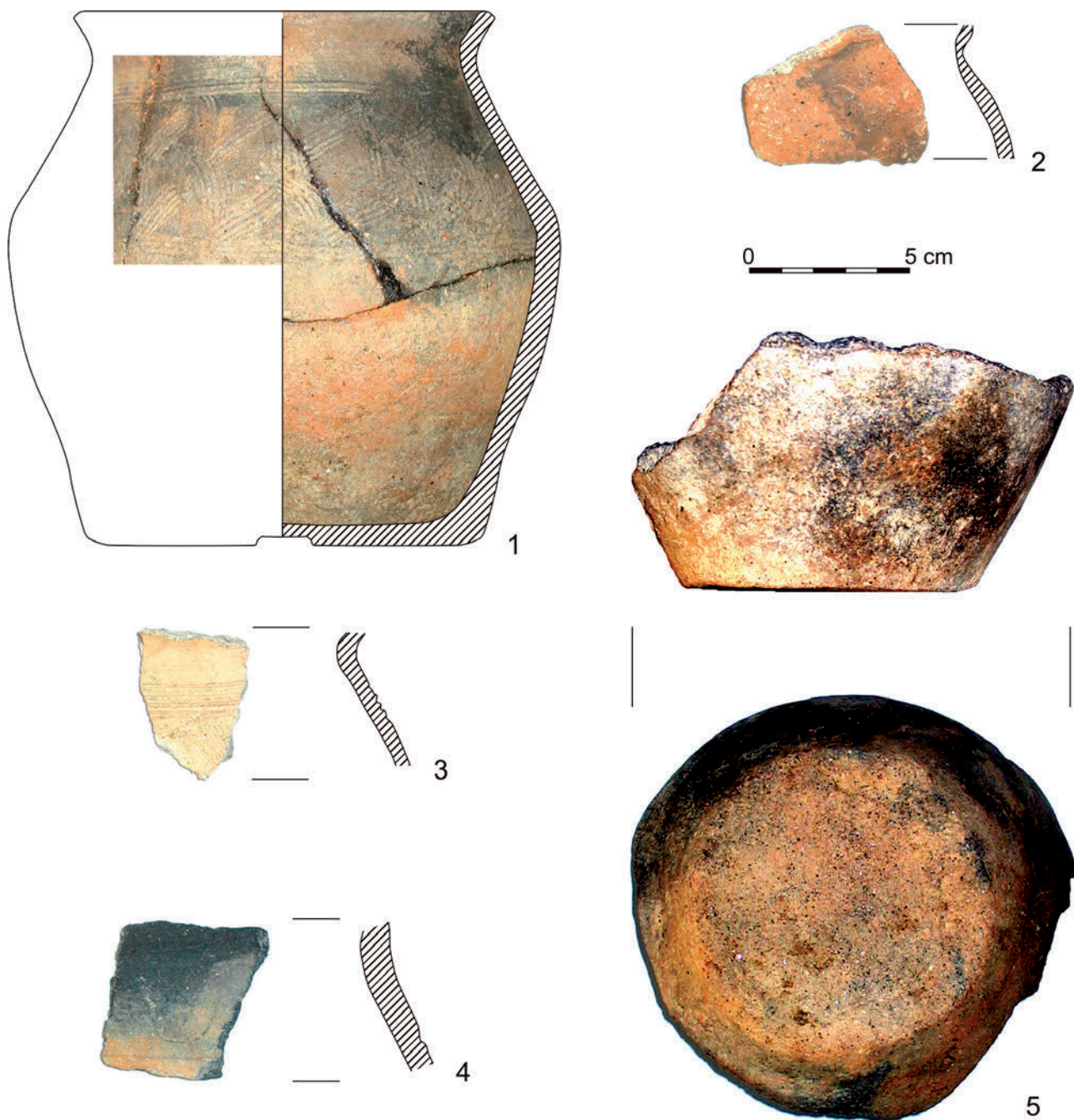
Charakter form zagospodarowania w obrębie fragmentu odkrytego osiedla wczesnośredniowiecznego

jest trudny do określenia ze względu na stan zniszczenia relikwów tego osadnictwa. Obiekty 1-5 grupują się wzdłuż północnej krawędzi rowu odwadniającego, a dwa pozostałe obiekty odkryto w obrębie pasa wewnętrznego jezdnii północnej. Wśród tych obiektów dwa to jamy posłupowe (obiekty 3-4), które stanowią pozostałość bliżej nieokreślonej konstrukcji naziemnej (budynku mieszkalnego?). W jego najbliższym sąsiedztwie zlokalizowane były 3 inne obiekty (obiekty 1-2, 5), z których dwa to najprawdopodobniej pozostałości niewielkich piwniczek. Wypełniska obu z nich wskazują na skomplikowane procesy ich wypełniania. Czytelne warstwy intensywnej spalenizny sugerują funkcjonowanie w ich pobliżu palenisk lub ewentualnie są śladami gwałtownego pożaru. Obiekty te stanowią prawdopodobnie część funkcjonującej w tym miejscu zagrody. Dwa pozostałe

Ryc. 15. Kostomłoty, stan. 38, gm. *loco*, woj. dolnośląskie. Lokalizacja wykopu i rozplanowanie odkrytych obiektów

Fig. 15. Kostomłoty, site 38, *loco* commune, dolnośląskie voivodeship. The location of the excavation and the layout of uncovered objects

Ryc. 16. Kostomłoty, stan. 38, gm. *loco*, woj. dolnośląskie. Wybór materiału zabytkowego. 1-2, 5 – obiekt 2; 3-4 – obiekt 1

Fig. 16. Kostomłoty, site 38, *loco commune*, dolnośląskie voivodeship. A selection of archaeological material. 1-2, 5 – object 2, 3-4 – object 1

obiekty (6 i 7) znajdują się w pewnej odległości od opisywanego skupiska i trudno określić ich wzajemny związek. Jednorodność odkrytych materiałów zabytkowych wskazuje na ich jednoczasowy charakter.

4) POSTOLICE, STANOWISKO 11, GM. WĄDROŻE WIELKIE, POW. JAWORSKI

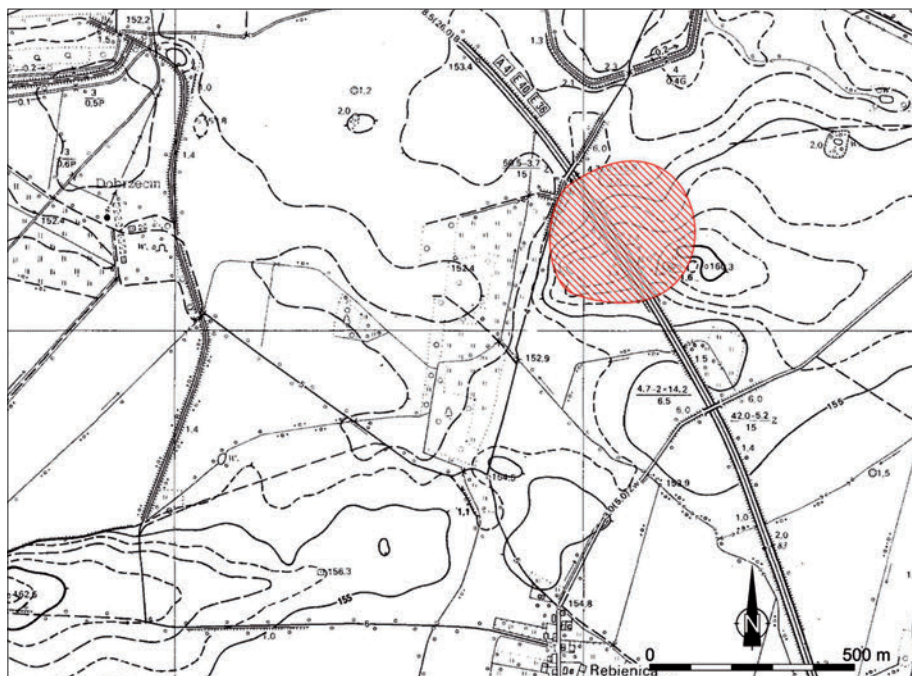
Stanowisko zostało odkryte w czerwcu 2006 r. w trakcie wykonywania rowów odwadniających związanych z remontem jezdni północnej autostrady A-4 (Ryc. 17). Zarejestrowano wówczas w profilu południowym rowu

dwa sąsiadujące ze sobą, częściowo zachowane, obiekty ziemne. Zasięg stanowiska określono na podstawie rozrzutu materiału zabytkowego na powierzchni. Nieliczny materiał zabytkowy pochodzący z obiektów można datować na młodsze fazy wczesnego średniowiecza, natomiast ceramika z powierzchni stanowiska może być datowana na epokę brązu i wczesną epokę żelaza (kultura łużycka).

W trakcie badań odkryto dwa obiekty ziemne w południowej ścianie rowu odwadniającego, znaczne ich części oraz stropy zostały zniszczone w trakcie

Ryc. 17. Postolice, stan. 11, gm. Wądroże Wielkie, woj. dolnośląskie. Lokalizacja stanowiska

Fig. 17. Postolice, site 11, Wądroże Wielkie commune, dolnośląskie voivodeship. Site location

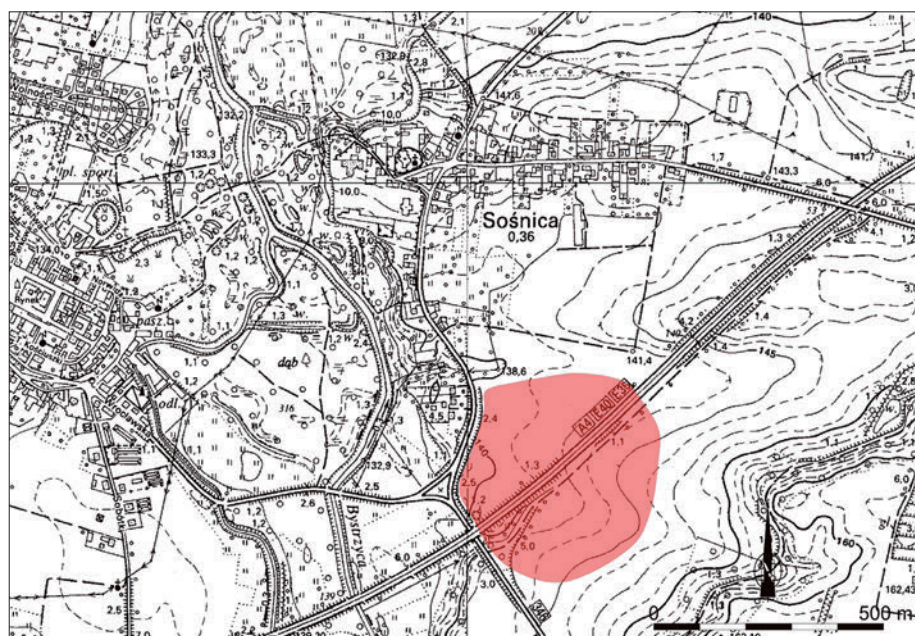

budowy jezdni autostrady. Na powierzchni stanowiska odkryto 4 fragmenty ceramiki, które na podstawie cech technologicznych można datować na późną epokę brązu – wczesną epokę żelaza (kultura łużycka). W obrębie obiektów odkryto łącznie 10 fragmentów ceramiki (obiekt 1 – 1 fragment, obiekt 2 – 9 fragmentów) jednolitej pod względem cech technologicznych i stylistycznych. Ceramika wykonana jest z gliny z domieszką drobnopiękistego piasku, wypalona jest na kolor jasnoszary i ceglasty. Na powierzchniach zewnętrznych występują poziome żłobki. Na podstawie cech stylistycznych i technologicznych zespół tej ceramiki można datować na młodsze fazy wczesnego średniowiecza – XII w. Odkryte obiekty są najprawdopodobniej pozostałością

osady, jednak – ze względu na niewielki zakres badań – trudno bliżej określić formy jej zagospodarowania przestrzennego.

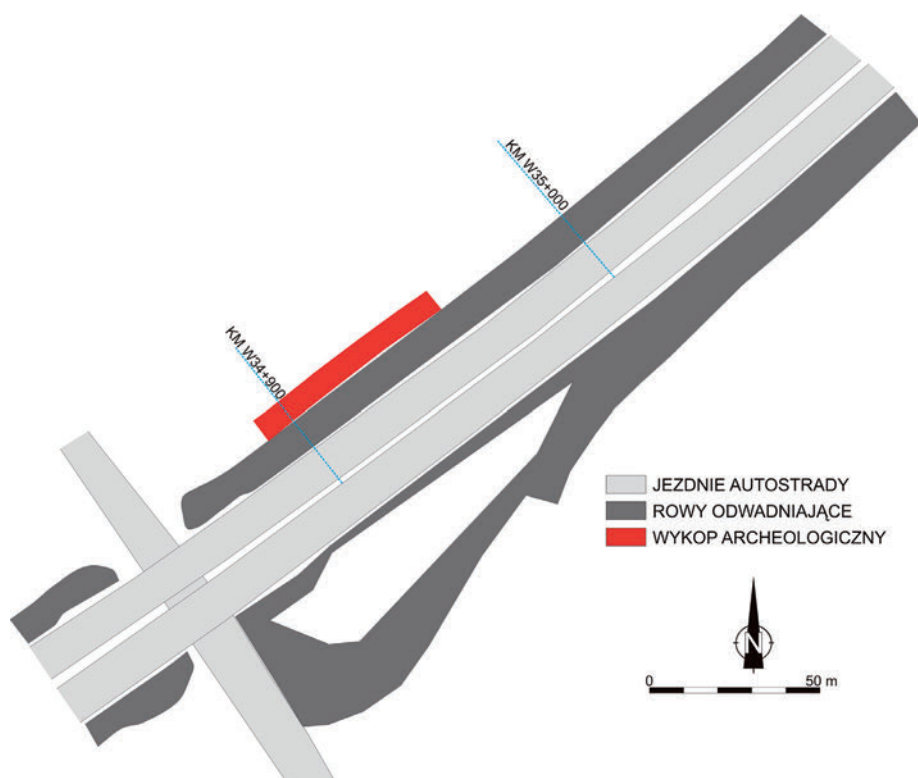
5) SOŚNICA, STANOWISKO 3, GM. KĄTY WROCŁAWSKIE, POW. WROCŁAWSKI

Stanowisko w Sośnicy zostało odkryte w marcu 2006 r. w trakcie prac ziemnych prowadzonych na poboczu jezdni północnej (Ryc. 18). Zaobserwowano wówczas w obrębie odhumusowanej przestrzeni zarysy obiektów nieruchomych oraz materiały zabytkowe ogólnie datowane na wczesne średniowiecze. W miejscu odkrycia obiektów założono wykop ratowniczy o wymiarach ok. 6 × 51 m (306 m²; Ryc. 19).

Ryc. 18. Sośnica, stan. 3, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Lokalizacja stanowiska

Fig. 18. Sośnica, site 3, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Site location

Ryc. 19. Sośnica, stan. 3, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Lokalizacja wykopu

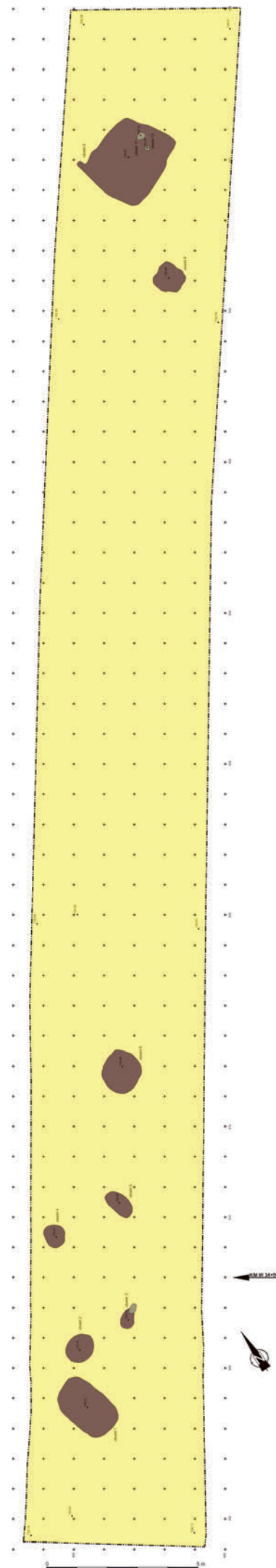
Fig. 19. Sośnica, site 3, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. Excavation location

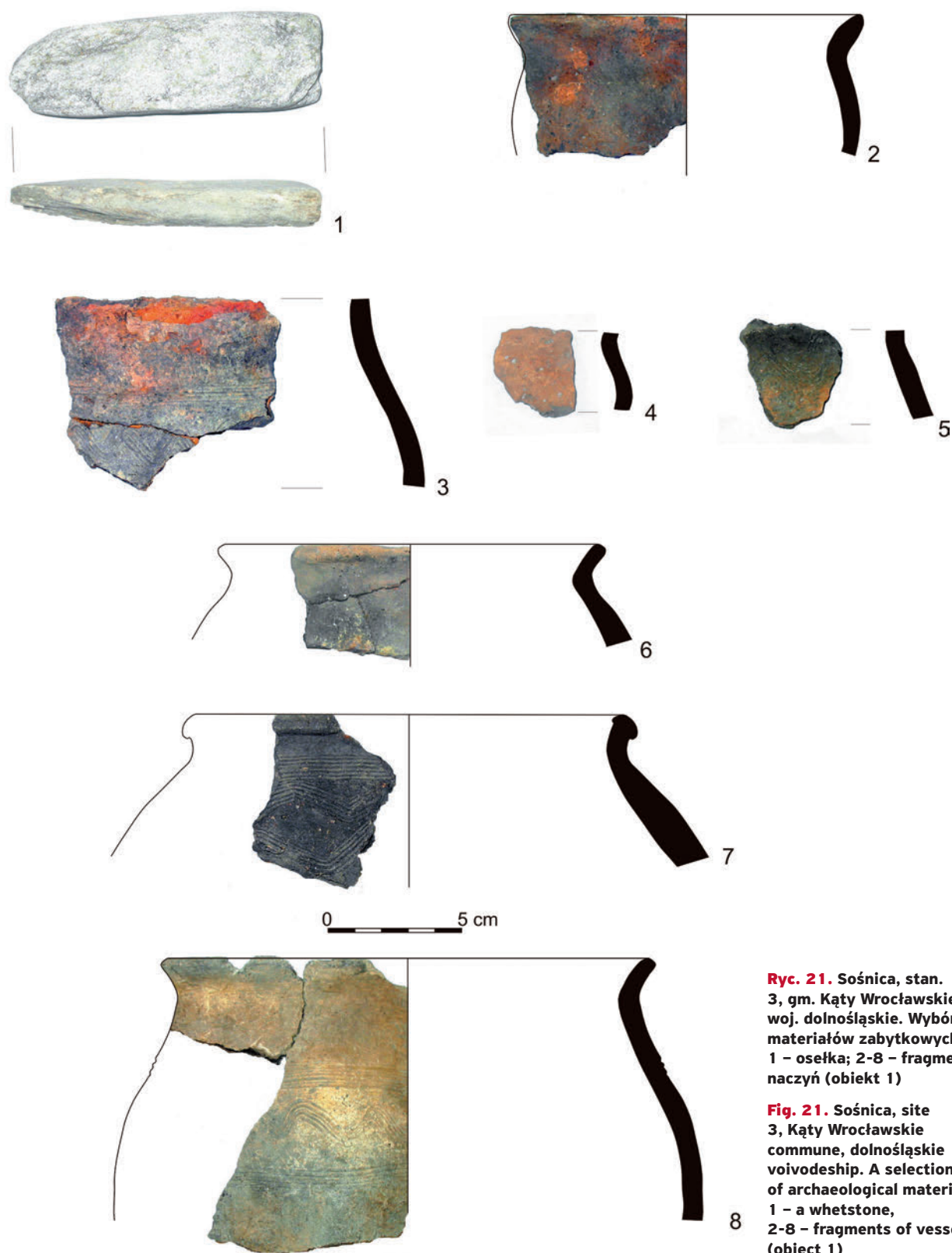
W trakcie badań interwencyjnych odkryto 212 za-
bytków. Wśród nich zdecydowanie dominuje ceramika
naczyniowa, której zespół liczy 164 fragmenty. Oprócz
ułamków ceramiki wystąpiło 40 fragmentów pokon-
sumpcyjnych zwierzęcych szczątków kostnych, 1 wyrób
krzemienisty, 1 fragment polepy, ośelka kamienna oraz 4
fragmenty żużla żelaznego.

W zespole odkrytej ceramiki można wyróżnić ma-
teriał związany z osadnictwem najprawdopodobniej
kultury łużyckiej, wczesnośredniowiecznym i późnośre-
dniowiecznym. Ceramika pradziejowa (kultury łuży-
ckiej?) wystąpiła w obrębie wykopu oraz w obiektach: 2, 5,
6, 9. W przypadku obiektów 2 i 9 stanowi ona niewielki
odsetek wśród dominujących w ich wypełnisku mate-
riałów wczesnośredniowiecznych. Przeważa natomiast
w obiektach 5 i 6. Z tego powodu najprawdopodobniej
obiekty te można datować na pradzieje (kultura łuży-
cka?). Ceramika pradziejowa (Ryc. 22:8-9) wykonana jest
z gliny z domieszką mineralną piasku lub tłuczni. Jej
rozdrobienie uniemożliwia określenie morfologii na-
czyń, najprawdopodobniej większość z nich to pozosta-
łości garnków. Tylko jeden z fragmentów jest zdobiony
wielokrotnymi odciskami palcowymi. Ceramika
wczesnośredniowieczna wykonana jest z gliny z drob-
ną domieszką mineralną, której towarzyszą fragmenty
tłuczni. Górne partie naczyń noszą ślady obtaczania.

Ryc. 20. Sośnica, stan. 3, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Rozplanowanie obiektów

Fig. 20. Sośnica, site 3, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. The layout of objects

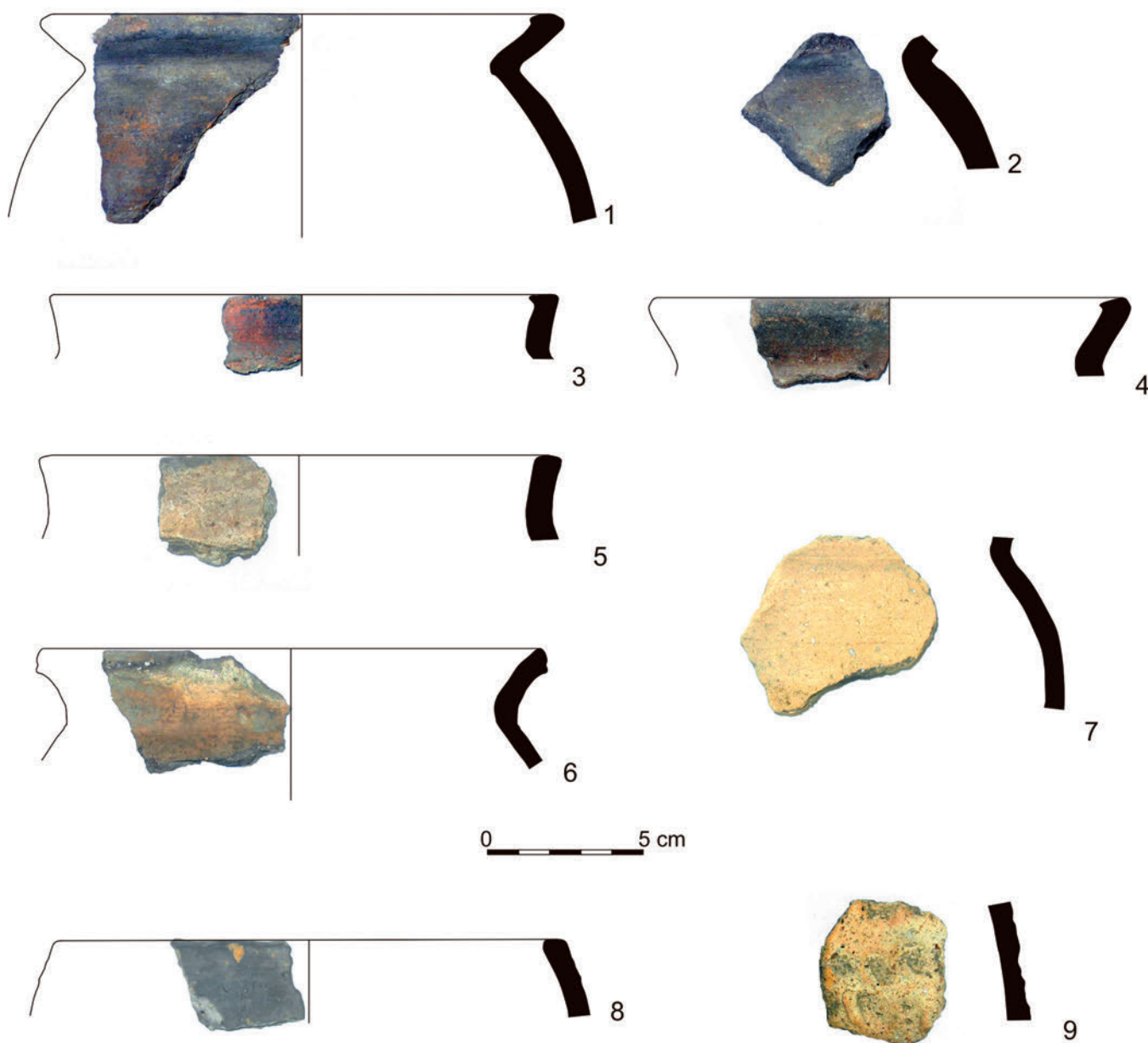

Ryc. 21. Sośnica, stan. 3, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wybór materiałów zabytkowych. 1 – osełka; 2-8 – fragmenty naczyń (obiekt 1)

Fig. 21. Sośnica, site 3, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. A selection of archaeological material. 1 – a whetstone, 2-8 – fragments of vessels (object 1)

Niektóre fragmenty zdobione są ornamentem wykonanym przy użyciu grzebienia. Ma on zazwyczaj postać linii falistej (Ryc. 21:3, 5-6, 8), czasami występującej pomiędzy dwoma poziomymi pasami linii poziomych (Ryc. 21:3, 6, 8). W jednym przypadku wystąpił motyw zygzaka wykonanego grzebykiem (Ryc. 21:7). Ceramikę tę można ogólnie datować na IX-X w.

Odkryte obiekty tworzą w obrębie przebadanej przestrzeni dwa rozdzielające się, wyraźne skupiska (Ryc. 20). Skupisko zachodnie tworzy 6 obiektów (1-6), a wschodnie złożone jest z dwóch obiektów 8 i 9 (pozostałe są elementami konstrukcyjnymi obiektu 9). Na podstawie materiału zabytkowego można wyróżnić dwie fazy jego zasiedlenia. Starszą związaną ze społecznościami kultury

Ryc. 22. Sośnica, stan. 3, gm. Kąty Wrocławskie, woj. dolnośląskie. Wybór materiałów zabytkowych. 1-4 – obiekt 2; 5-7 – obiekt 9; 8 – luźne; 9 – obiekt 5

Fig. 22. Sośnica, site 3, Kąty Wrocławskie commune, dolnośląskie voivodeship. A selection of archaeological material. 1-4 – object 2, 5-7 – object 9, 8 – loose, 9 – object 5

łużyckiej i młodszą łączoną z wczesnym średniowieczem. Ze starszą fazą najprawdopodobniej mogą być związane obiekty 5 i 6. Pozostałe należy łączyć z osadnictwem wczesnośredniowiecznym. Izolowany charakter odkrytych obiektów wczesnośredniowiecznych może sugerować, że stanowią one pozostałość dwóch osobnych zagród, wchodzących w skład większej wczesnośredniowiecznej wsi. Odkryte jamy są pozostałością obiektów gospodarczych związanych z funkcjonowaniem tych zagród. Jedynie w przypadku obiektu 9 można sądzić, że jest on pozostałością zagłębionej części budynku mieszkalnego.

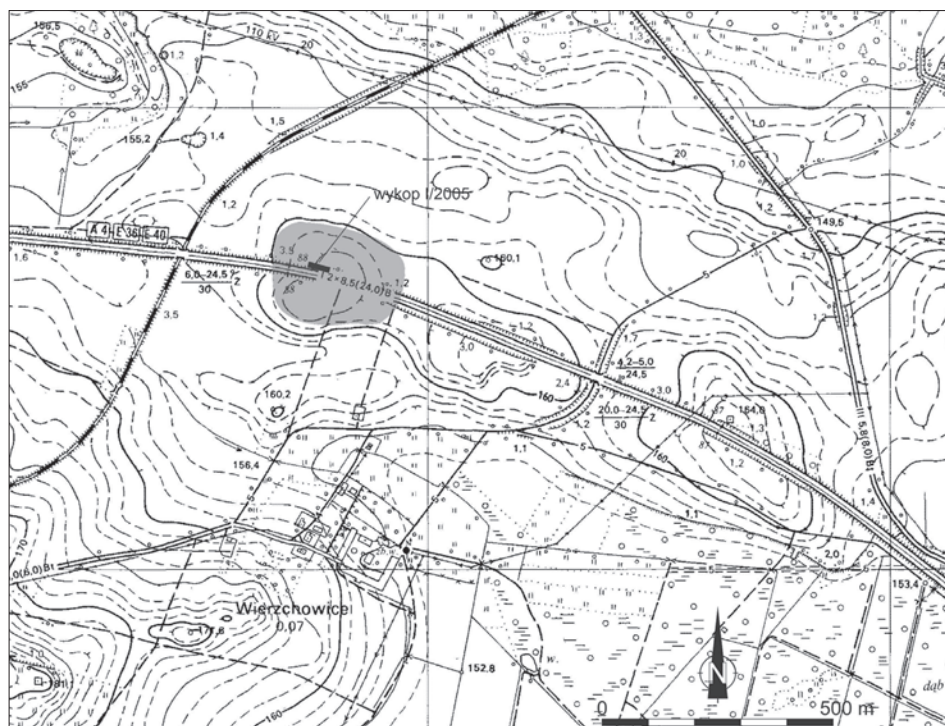
6) WIERZCHOWICE, STANOWISKO 11, GM. WĄDROŻE WIELKIE, POW. JAWORSKI

Badania interwencyjne stanowiska Wierzchowice 11 prowadzone były w czerwcu i lipcu 2005 r. W obrębie stanowiska założono jeden wykop o pow. 382 m², który przebiegał w przybliżeniu po osi wschód – zachód i założony został w rejonie rowu odwadniającego teren północnej jezdni autostrady, w obrębie jej lewego pasa (Ryc. 23-24). Fakt założenia wykopu w tym miejscu poddyktowany był z jednej strony koniecznością uściślenia zasięgu nowoodkrytego stanowiska i rozpoznania jego charakteru i stopnia zniszczenia, z drugiej zaś wiązał się z planowanymi tu pracami ziemnymi, mogącymi zniszczyć ewentualne nawarstwienia kulturowe.

Podczas badań odkryto 14 obiektów ziemnych. Zarejestrowana w trakcie badań sytuacja stratygraficzna świadczy o znacznym stopniu zniszczenia stanowiska

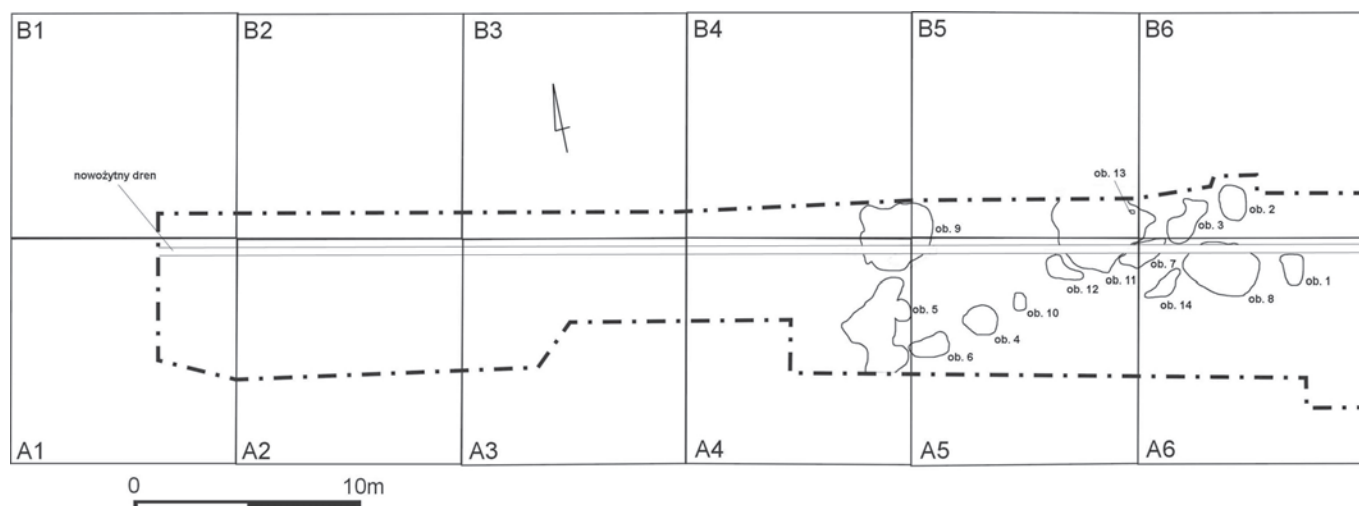
Ryc. 23. Wierzchowice, stan. 11, gm. Wądroże Wielkie, woj. dolnośląskie. Lokalizacja stanowiska

Fig. 23. Wierzchowice, site 11, Wądroże Wielkie commune, dolnośląskie voivodeship. Site location

Ryc. 24. Wierzchowice, stan. 11, gm. Wądroże Wielkie, woj. dolnośląskie. Rozplanowanie obiektów

Fig. 24. Wierzchowice, site 11, Wądroże Wielkie commune, dolnośląskie voivodeship. The layout of objects

w wyniku działalności człowieka, szczególnie w okresie nowożytnym. Część obiektów zniszczona została w trakcie kopania rowu melioracyjnego. Obiekty naruszone zostały także przez dużą ilość wkopów o niejasnej genezie, przeznaczeniu i o nowożytnej metryce. W ten sposób część obiektów zachowała się jedynie w stanie szczątkowym – zarejestrowano tylko ich partie spągowe. W znacznym stopniu zniszczona została także warstwa kulturowa.

Materiał zabytkowy pochodzi zarówno z wypełnisk obiektów, z warstwy kulturowej, jak i z rowu odwadniającego i wypełniska wkopu drenażowego, w których znalazł się na złożu wtórnym. Wśród zabytków ruchomych dominują fragmenty ceramiki naczyniowej, obok, której odkryto fragmenty polepy, krzemienisty grocik i kryształ kwarcu. Odkryto także pewną ilość kamieni, wykazujących ślady działania wysokiej temperatury.

Wśród fragmentów naczyń można wyróżnić grupę ceramiki pradziejowej, która ze względu na obecność pewnych cech technologicznych i stylistycznych może być datowana najprawdopodobniej na przełom neolitu i epoki brązu oraz kultury lużyckiej. Reszta to fragmenty naczyń o cechach garncarstwa późnośredniowiecznego. Oprócz materiału ceramicznego odkryto grocik sercowaty wykonany z surowca narzutowego oraz kryształ kwarcu.

W obrębie stanowiska można mówić o trzech zarejestrowanych horyzontach osadniczych. Pierwszy przypada na bliżej nieokreślony okres pradziejów, być może młodszą część neolitu lub starszą część epoki brązu. Z drugą wiąże się materiały późnośredniowieczne. Najmłodszy horyzont osadniczy, datowany na czasy późnonowożytne i współczesne, wpłynął na znaczny stopień zniszczenia osady.

Bibliografia

- Bednarek M. 2005. Pozostałości osady z epoki brązu w Strzeganiu, stan. 4, gm. Kąty Wrocławskie. *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 47, 231-234.
- Błażejowski A. 2005. Relikty osady z okresu wędrówek ludów z Jarosławia, pow. Środa Śląska. *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 47, 245-252.
- Bykowski K., Furmanek M., Masojć M., Piekalski J. 2005. Wyniki nadzoru archeologicznego związanego z modernizacją jezdnii południowej autostrady A-4 na odcinku Wądroże Wielkie – Węzeł Bielany Wrocławskie. *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 47, 45-54.
- Cholewa P. 1997. Badania osady ludności kultury amfor kulistych w Wierzchowicach, stan. 9, woj. Legnickie, w 1996 roku. *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 39, 133-142.
- Daszkiewicz G. 2003. *Ratownicze badania terenowe w Pichorowicach na stan. 4, gm. Udanin* (maszynopis w Archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN we Wrocławiu). Wrocław.
- Wojciechowski W. 2003. Ślady osadnictwa kultury ceramiki wstęgowej w rejonie Kostomłotów. *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 45, 125-150.

Summary

Mirosław Furmanek, Mirosław Masojć, Jerzy Piekalski

Results of rescue excavations conducted by the Institute of Archaeology of Wrocław University, due to the modernisation of the northern roadway of the A-4 motorway at the section between Legnica and Wrocław

The research team of the Institute of Archaeology of the University of Wrocław directed by Prof. Jerzy Piekalski, PhD, in 2005, as a part of the modernisation of the northern roadway of the A-4 motorway at the section between Legnica and Wrocław, carried out preceding excavation work at 8 archaeological sites. The following sites were studied: Kostomłoty, site 27, Pichorowice, site 4, Pichorowice, site 6, Pichorowice, site 10, Strzeganiowice, site 4, Piotrowice, site 1, Wądroże Wielkie, site 14 and Wierzchowice, site 9. The studied area of all sites

amounts to ca. 5 ha. The most numerous traces of settlements were found at site 27 in Kostomłoty, where amid 823 objects, among others, a fragment of a settlement of the Linear Pottery culture land development with so-called longhouses, and of the Únětice culture were studied.

At the same time, between February 2005 and August 2006, archaeological supervision connected with the repair of the northern roadway of the A-4 motorway was carried out. Consequently, 6 new archaeological sites were found, the exploration of which was conducted systematically by the team from the Institute of Archaeology within the scope of the investment after arrangements with the investor and the contractor had been made. Among the new sites found, the remains of early medieval settlements in Kostomłoty at site 38 and in Sośnica at site 3 are of particular importance.

■